

Mariusz Badak

Bezpieczeństwo w aspekcie interesów ekonomicznych państwa

Ogólne postrzeganie bezpieczeństwa

W najbardziej ogólnym zarysie bezpieczeństwo państwa można określić jako stan, w którym zapewnione są wewnętrzne i zewnętrzne warunki do funkcjonowania państwa bez zakłóceń. Do warunków tych należy zaliczyć zapewnienie integralności organizacyjnej, terytorialnej, rozwoju gospodarczego, cywilizacyjnego, a w szczególności ochrony przed istniejącymi i potencjalnymi zagrożeniami oraz wzrostu dobrobytu obywateli. Interesująca w tej kwestii jest konstatacja J. Bootha i R. Wheelera, że stabilny system bezpieczeństwa jest możliwy do utrzymania tylko przez ludzi lub ich grupy, kiedy nie pozbawiają oni innych tego stanu¹. Jednakże, szczególnie w aspekcie interesów ekonomicznych, uwagę zwraca podejście A. Wolfersa, który uważa, że bezpieczeństwo w sensie obiektywnym występuje wtedy, gdy brak jest zagrożeń dla uznanych w sensie subiektywnym wartości, a więc obaw, że istnienie tych wartości zostanie podważone².

Bezpieczeństwo w ujęciu leksykalnym jest określane jako stan nie zagrożenia, spokoju, pewności³ lub stan, który daje poczucie pewności i gwarancję jego zachowania oraz szansę na doskonalenie⁴. Stan taki zależny jest od wielu czynników środowiskowych, profilu osobowości jednostki i struktury funkcjonalnej organizacji, która go określa. Jednoznaczne opisanie tego stanu w wielu płaszczyznach funkcjonowania jednostki i na wielu poziomach działania organizacji nie jest możliwe również w stałych relacjach z otoczeniem społeczno-ekonomicznym, ze względu na dynamikę zmian jakie w nim zachodzą. Można, a nawet trzeba, go rozpatrywać z różnych punktów widzenia i w różnych wymiarach. Stąd też, mówiąc o bezpieczeństwie, które odnosi się do prawie wszystkich sfer funkcjonowania społeczności (egzystencjalnej, społecznej, politycznej, militarnej, ekonomicznej, kulturowej, prawnej i ekologicznej), należy wziąć pod uwagę jego wieloznaczność i wpływ na dziedziny życia literalnie z nim związane⁵. Dlatego też pojęcie bezpieczeństwa należy uznać za szerokie, zależne od wielu czynników, nie tylko obiektywnych, ale i subiektywnych.

W praktyce bezpieczeństwo może być rozumiane przez organizacje i jednostki dwojako. W ujęciu negatywnym zarówno organizacje, jak i jednostki traktują bezpieczeństwo tylko jako brak zdefiniowanych i konkretnych zagrożeń. Aktywność podmiotów skoncentrowana jest na dbałości o ochronę przed zagrożeniami dla uznawanych wartości wewnętrznych. W ujęciu pozytywnym bezpieczeństwo traktowane jest

¹ *Bezpieczeństwo Międzynarodowe – Teoria i praktyka*, red. nauk. K. Żukrowska, M. Gącik, Warszawa 2006, Oficyna Wydawnicza SGH, s. 21.

² Tamże.

³ *Uniwersalny Słownik Języka Polskiego*, Warszawa 2006, PWN, s. 23.

⁴ P. Bączek, *Zagrożenia informacyjne a bezpieczeństwo Państwa Polskiego*, Toruń 2006, Adam Marszałek, s. 11 i 14.

⁵ Tamże.

przez wspomniane podmioty jako pewność posiadania i swobód rozwojowych. Rozpatrując te dwa ujęcia w aspekcie przytoczonej wcześniej definicji Wolfersa i przez pryzmat interesów ekonomicznych państwa należy przyjąć, że dopiero pewność posiadania i swobód rozwojowych daje podstawy do określenia tego stanu jako bezpieczeństwa obiektywnego. Na potrzeby niniejszego artykułu przyjmujemy także, że bezpieczeństwo jest państwowcentryczne, tzn. państwo jest jedynym obiektem, któremu bezpieczeństwo ma być zapewnione. Za bezpieczeństwo uznamy zatem opis określonego stanu obiektu w konkretnych uwarunkowaniach społeczno-ekonomicznych. Ważne jest zwrócenie uwagi na fakt, że stan ten może być statyczny lub dynamiczny, i że uzależniony jest od subiektywnej i indywidualnej jego oceny w różnych aspektach przez obiekt znajdujący się w tym stanie. Najprostsze ujęcie takiego opisu dla państwa brzmi: *zapewnienie wolności od zagrożeń dla podstawowych wartości zarówno dla pojedynczych obywateli, jak i grup*⁶.

Rozważania dotyczące przedmiotowego pojęcia prowadzono przy ujęciu polityki i ekonomii jako wzajemnie powiązanych atrybutów otoczenia, w którym państwo funkcjonuje, a za podstawowy aspekt, w którym rozważane będzie bezpieczeństwo, przyjęto aspekt interesów ekonomicznych państwa. Uznano także, że ze względu na wielość czynników wpływających na postrzeganie bezpieczeństwa, do jego opisu w takim aspekcie bardziej adekwatna wydaje się być kategoria dynamiczna, zgodnie z wcześniejszym ujęciem bezpieczeństwa jako określonego stanu, który podlega zmianom w zależności od oddziaływania otoczenia i aktywności jednostki czy organizacji. Koreluje to z organicznie wpisaną w funkcjonowanie procesów ekonomicznych zmiennością. Związane z nimi interesy to działania ukierunkowane na zapewnienie sobie jak największej ilości korzyści wypływających z realizacji wspomnianych procesów – *interes należy z pełną wnikliwością rozpatrzyć, a następnie uwzględnić go, wybierając odpowiednie działanie spośród wielu możliwych, kształtowanych pod wpływem innych motywów*⁷.

Spojrzenie na bezpieczeństwo państwa przez pryzmat interesów ekonomicznych powinno obejmować i łączyć funkcjonujące oddzielnie rozważania oraz analizy dotyczące polityki realizowanej przez państwo i funkcjonowania państwa jako organizacji w sferze ekonomii, gdyż z powodu historycznych uwarunkowań uznaje się, że działalność polityczna nie dotyczy podmiotów właściwych systemowi gospodarczemu (tj. przedsiębiorstw), a analizy ekonomiczne niejednokrotnie nie traktują państw jako podmiotów mogących istotnie oddziaływać na rynki. Najpoważniejsze działania podejmowane są przez państwa, jak uczy przykład ostatnich lat, jedynie w obliczu globalnego kryzysu. Ocena stanu bezpieczeństwa, podobnie jak ocena sytuacji ekonomicznej, w dłuższej perspektywie opiera się na posiadanym zasobie danych i informacji składających się na wiedzę o otoczeniu. Pozwala to szacować prawdopodobieństwo zarówno wystąpienia określonego zagrożenia, jak i potencjalnych skutków podjętych decyzji w zakresie bezpieczeństwa i interesów ekonomicznych. Mechanizm taki działa czytelnie w przypadku jednostek. Podobnie jest w przypadku każdej organizacji, w tym i państwa, jednak tu mechanizm ten jest bardziej skomplikowany ze względu na stopień złożoności struktur wewnętrznych tych podmiotów. Stan bezpieczeństwa możemy określić jako wynik działań planowo realizowanych przez jednostki lub organizacje

⁶ *Bezpieczeństwo Międzynarodowe – Teoria...*, red. nauk. K. Żukrowska, M. Gącik, s. 21.

⁷ A.O. Hirschman, *Namiętności i interesy*, Kraków 1997, Znak, s. 46.

w celu zmniejszania prawdopodobieństwa występowania zdarzeń uznanych za potencjalne lub realne zagrożenia dla ich aktualnej sytuacji i możliwości funkcjonowania w przyszłości. Podobnie możemy opisać stan realizacji interesów ekonomicznych. Przytoczone określenie stanu dotyczyć będzie każdej organizacji politycznej i gospodarczej, którą tworzy pewien z góry określony zespół ludzi dysponujący możliwościami organizacyjnymi i materialnymi, pozwalającymi na uczestnictwo w życiu publicznym w celu uregulowania zachowań członków grupy oraz ze względu na uczestnictwo w obrocie gospodarczym dla osiągnięcia zysku oraz zaspokojenia potrzeb jednostkowych i grupowych. W oparciu o to można opisać organizację, w tym i państwo, adekwatnie do każdego poziomu rozwoju społecznego jako celową, wewnątrz zorganizowaną grupę społeczną, działającą według określonych reguł i zasad, współpracującą ze sobą, by osiągnąć określony cel. W aspekcie realizacji interesów ekonomicznych, powyższą definicję można by uzupełnić określeniem – dysponującą określonym potencjałem gospodarczym.

Siła państwa a interesy ekonomiczne

W przypadku każdego państwa, w zależności od stopnia jego rozwoju, mogą występować różne zagrożenia w miarę pojawiania się zmian podstawowych wartości u obywateli i w organizacjach funkcjonujących w ramach tych państw. Te najbardziej podstawowe to wartości pierwotne (kardynalne), powszechnie przyjmowane za uniwersalne. Zaliczamy do nich: sprawiedliwość, prawdę, dobro i piękno. Życie, zdrowie, wolność, godność, prywatność, tolerancja, solidarność oraz człowieczeństwo to natomiast tzw. wartości fundamentalne. Wartości uniwersalne to pojęcia bardzo ogólne, trudne do wykorzystania przy opisywaniu codziennych sytuacji, przypadków, zdarzeń czy funkcjonowania w dowolnym czasie jednostek i grup składających się na społeczeństwo oraz organizacji funkcjonujących w jego obrębie. Wartości fundamentalne z jednej strony są obiektywne (przykładowo: zdrowie, życie), z drugiej jednak mogą być postrzegane subiektywnie – przez pryzmat danej sytuacji. Prywatność czy tolerancja nie są już tak łatwe do precyzyjnego określenia⁸. Podobnie jest z bogactwem i zaspakajaniem szeroko lub wąsko postrzeganych potrzeb ekonomicznych. Precyzyjne zdefiniowanie potrzeb zależy od subiektywnej oceny osoby lub zasad przyjętych w grupie i uzależnione jest od otoczenia ekonomicznego. Skutkuje to powiązaniem sfery poznawczej człowieka i posiadanych przez niego zasobów z nią związanych z odczuwaniem stanu braku potencjalnych i rzeczywistych zagrożeń. W konsekwencji, przy postępującej wielości i złożoności rynków kształtujących najbliższe otoczenie ekonomiczne, a przez to pozwalających na subiektywne odczuwanie stanu braku zagrożenia dla istotnych wartości, coraz częściej będzie występowała sytuacja, w której obiektywne z punktu widzenia oceny bezpieczeństwa zasoby i interesy ekonomiczne w dużym stopniu będą wpływały na subiektywne odczucia stanu bezpieczeństwa. Zasoby gospodarcze, którymi dysponuje państwo, w mniejszym lub większym przybliżeniu można określić. Interesy ekonomiczne natomiast nie są łatwe do jednoznacznego zdefiniowania ze względu na dynamikę zmian zachodzących w procesach ekonomicznych, bezpośrednio oddziaływających na pojedyncze wybory w sferze ekonomicznej. Zależności tych nie uwzględniają funkcjonujące w literaturze, a powstałe w innej sytuacji spo-

⁸ P. Bączek, *Zagrożenia informacyjne a...*, s. 11 i 14.

łeczno-gospodarczej, definicje państwa. Nowoczesne państwo zostało określone przez M. Webera jako zinstytucjonalizowany związek panowania, który w obrębie swego terytorium z powodzeniem dążył do monopolizacji prawomocnej przemocy fizycznej jako środka panowania i w tym celu skupił w rękach swoich kierowników rzeczowe środki zarządzania. Przedtem zaś wywłaszczył wszystkich stanowych funkcjonariuszy o autonomicznych uprawnieniach, którzy korzystali z własnego prawa do rozporządzania tymi środkami, i sam zajął ich miejsce poprzez swoich najwyższych przedstawicieli⁹. Encyklopedyczna definicja określa państwo jako *suwerenną organizację polityczną społeczeństwa zamieszkującego terytorium o określonych granicach, której głównym składnikiem jest hierarchiczna władza publiczna dysponująca aparatem przymusu i dążąca do monopolu w jego stosowaniu*¹⁰.

W oparciu o przedstawione definicje można stwierdzić, że państwo jest organizacją o strukturze hierarchicznej na ograniczonym terytorium, tj. *zinstytucjonalizowanym związkiem panowania*¹¹ kierującym się interesami ludności zamieszkującej wspomniane terytorium. Do tych interesów niewątpliwie zaliczyć należy interesy ekonomiczne. Z perspektywy historycznej widać, że przez długi okres aspekt ekonomiczny funkcjonowania państwa nie był wyraźnie oddzielany od jego funkcji administracyjnej i militarnej. Sytuacja powoli zaczęła ulegać zmianie po ukształtowaniu się koncepcji państwa opiekuńczego i wraz z rozwojem technologii wpływających na psychologiczne skrócenie odległości i uzyskanie swobodnego i niezależnego przepływu informacji w skali całego globu. Dało to impuls do przyspieszenia procesów globalizacyjnych na różnych płaszczyznach, w tym na płaszczyźnie ekonomicznej. Definicyjnie związane ze ściśle określonym miejscem państwo zostało w XXI wieku zdominowane w sferze ekonomicznej przez procesy systematycznej integracji, odrywanie się od miejsca i umiędzynarodowienie się kapitału stanowiącego czynnik napędzający gospodarkę. Dodatkowo, dwie wojny światowe poprzedniego wieku i wprowadzenie do arsenału broni – broni nuklearnej, znacząco przyczyniły się do zmiany konkurencji pomiędzy państwami na arenie międzynarodowej z rywalizacji militarnej w sekonomiczną.

Osiągnięcie pozycji na arenie międzynarodowej w ostatniej dekadzie XX wieku systematycznie uzależniało się od potencjału gospodarczego i możliwości rozwoju technologicznego. Nie wpływało to jednak na istotną zmianę charakteru stosunków pomiędzy państwami. Stosunki te, cytując Z. Baumaną, są z natury rzeczy anarchiczne, co oznacza, że ponad suwerennym państwem nie stoi żadna instytucja. Są one również zdominowane przez konflikt, a państwa realizują swoje interesy za pomocą polityki siły. Konsekwencją tak rozumianej anarchii jest system polegania na sobie, w którym państwo jest odpowiedzialne za przetrwanie i skuteczne zapewnianie sobie bezpieczeństwa¹². W podobnym duchu ujmuje te zależności Durkheim: *Współpracujemy ze sobą, bo pragnęliśmy tego, jednakże nasza dobrowolna współpraca stwarza zobowiązania, których nie zamierzaliśmy przyjąć na siebie*¹³. Stąd też można przyjąć, że w powstałej sytuacji państwo powinno funkcjonować jako organizacja polityczno-gospodarcza, a polegając na sobie musi dysponować odpowiednim po-

⁹ M. Weber, *Polityka jako zawód i powołanie*, Kraków 1998, Znak, s. 62.

¹⁰ *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, B. Petrozolin-Skowrońska, Warszawa 1995, PWN, s. 760.

¹¹ M. Weber, *Polityka jako zawód...*, s. 62.

¹² *Bezpieczeństwo Międzynarodowe – Teoria i...*, red. nauk. K. Żukrowska, M. Gącik, s. 48.

¹³ A.O. Hirschman, *Namiętności i...*, s. 123.

tencjałem gospodarczym pozwalającym na przetrwanie i zapewnienie sobie środków do uzyskania stanu obiektywnego bezpieczeństwa, a także na równoczesne zaspokojenie naturalnych potrzeb społeczeństwa dzięki swojej sile, potędze i władzy. Teza o nierozdzielności bezpieczeństwa i gospodarki pojawiła się już w okresie zimnej wojny w doktrynie powstrzymywania ekonomicznego, bazując na czytelnym związku pomiędzy potęgą ekonomiczną a militarną¹⁴. Jest to o tyle istotne, że w świetle wspomnianej anarchiczności stosunków międzynarodowych praktycznie tylko siła wydaje się być efektywnym środkiem prowadzenia polityki zagranicznej.

Przesunięcie akcentów konkurencji między państwami po dwóch wojnach światowych i doświadczeniach okresu powojennego na płaszczyznę ekonomiczną spowodowało sytuację, w której to siła gospodarki w dużej mierze decyduje o możliwościach państwa w kwestiach szeroko pojętego bezpieczeństwa. Doświadczenia historyczne mówią, że konkurencja niejednokrotnie zmieniała się w rywalizację w negatywnym ujęciu tego słowa. Konsekwencją tego było wchodzenie w stan wojny. Wojna zaś to, według Clausewitza, akt przemocy mający na celu zmuszenie przeciwnika do spełnienia naszej woli. Plan wojny rozpoczyna się od określenia głównego źródła siły przeciwnika. Jeśli w oparciu o wcześniejsze rozważania przyjmiemy, że źródłem siły jest obecnie potencjał gospodarczy i technologiczny przekładający się na siłę militarną, to płaszczyzna ekonomiczna staje się głównym obszarem potencjalnej, a w niektórych przypadkach rzeczywistej, cichej walki pomiędzy państwami. Polityka natomiast z wolna staje się sposobem jej prowadzenia. Już od pewnego czasu organizacje funkcjonujące w szeroko pojętej sferze gospodarczej zdobywane są lub przejmowane bez użycia siły fizycznej, poprzez faktyczną kontrolę nad zasobami informacyjnymi i infrastrukturą pozwalającą na transfery tych informacji. Organizacje takie stanowią pewien ład gospodarczy w obrębie państwa. Ma zatem sens odróżnienie zakresu aktywności państwa, który obejmuje zbiór rozmaitych funkcji i celów realizowanych przez rządy, od siły władzy państwowej, czyli zdolności państwa do planowania i realizowania polityki oraz egzekwowania prawa w sposób jasny i dla wszystkich zrozumiały, co obecnie coraz częściej nazywa się potencjałem państwa i jego instytucji.

Przyczyną nieporozumień w pojmowaniu państwowości jest fakt, iż pojęciem siła często określa się zarówno to, co my nazwalibyśmy *z a k r e s e m*, jak i to, co określiliśmy mianem *s i ł y* albo *p o t e n c j a ł u*¹⁵. Patrząc w aspekcie interesów ekonomicznych, trzeba zgodzić się z postrzeganiem siły państwa jako warunku *sine qua non* możliwości urzeczywistnienia interesów państwowych. Składają się na nią trzy główne elementy: polityczny, gospodarczy i militarny¹⁶. W pierwszej dekadzie XXI wieku elementy te w wielu sytuacjach zlewają się ze sobą. Na pierwszy plan wysuwa się sposób, w jaki państwo organizuje warunki i procedury związane z obiegiem gospodarczym. Jest on istotnym czynnikiem wpływającym na sprawność funkcjonowania gospodarki, a co za tym idzie – na jej potencjał. Wielkość tego potencjału jest nierozdzielnie związana z możliwościami finansowymi państwa, co wpływa na jego zasób militarny, zakres prowadzonej polityki międzynarodowej i w konsekwencji przekłada się na jego siłę.

¹⁴ R. Kuźniar, *Polityka i siła*, Warszawa 2005, SCHOLAR, s. 141.

¹⁵ F. Fukuyama, *Budowanie państwa. Władza i ład międzynarodowy w XXI wieku*, Poznań 2005, REBIS, s. 22.

¹⁶ R. Kuźniar, *Polityka i...*, s. 177.

W sytuacji, gdy *dzięki swobodzie przepływu kapitału i środków finansowych ekonomia coraz bardziej wymyka się spod kontroli politycznej*¹⁷ rozpatrywać można dwie alternatywy dotyczące interesów ekonomicznych. Pierwsza – sprowadzenie państwa do roli strażnika budżetu, druga – to funkcjonowanie państwa w sposób zbliżony do przedsiębiorstwa. W pierwszym przypadku interesy ekonomiczne państwa sprowadzać się będą do takiego kształtowania jego działalności, by w skali roku budżetowego uzyskać wystarczające środki do pokrycia bieżących wydatków. W drugim przypadku interesy ekonomiczne można określić jako działania polegające na wprowadzaniu w stałej interakcji z otoczeniem ekonomicznym rozwiązań organizacyjno-prawnych ukierunkowanych na systematyczne zwiększanie środków pozostających do dyspozycji państwa. Środki te pozwalają na utrzymanie i stałą rozbudowę własnego potencjału ekonomicznego, a w konsekwencji – technologicznego i militarnego. Wspólnota bezpieczeństwa bowiem, jakkolwiek bezcenna w stosunkach wzajemnych państw członkowskich, nie rozwiązuje problemu bezpieczeństwa zewnętrznego, czyli obrony przed zagrożeniem z zewnątrz¹⁸.

Bezpieczeństwo i interesy ekonomiczne

Bezpieczeństwo rozpatrywane w aspekcie interesów ekonomicznych łączy w sobie problematykę związaną z ukształtowaniem się (ze względu na stosunek do obszaru państwa) podziału bezpieczeństwa na wewnętrzne i zewnętrzne. Bezpieczeństwo wewnętrzne możemy określić jako stan, w którym państwo poprzez swoje wyspecjalizowane instytucje i ukierunkowane ich działanie skutecznie neutralizuje wszelkie zagrożenia mogące negatywnie oddziaływać i wpływać na funkcjonowanie tego państwa, większości jego instytucji i wprowadzony pod jego auspicjami ład prawny. Bezpieczeństwo zewnętrzne natomiast to stan, w którym państwo skutecznie neutralizuje wszelkie zagrożenia mogące negatywnie wpłynąć na jego suwerenność, spójność terytorium oraz żywotne interesy polityczne i ekonomiczne społeczności, które je tworzą. Jednym z aspektów tej problematyki, w świetle definicji Wolfersa, jest określenie konkretnych zagrożeń dla uznawanych przez siebie subiektywnych wartości oraz sposobu ich postrzegania.

Przykładowo, dla jednostki nawet chwilowe spełnienie potrzeb uznanych przez nią za ważne wystarczy do osiągnięcia chwilowego poczucia braku zagrożenia, a więc krótkotrwałego stanu subiektywnego poczucia bezpieczeństwa. Działania takie oparte są nie tylko o dostępne dane (trzeba tu podkreślić, że są to zawsze dane historyczne), na przykład częstotliwość występowania danego czynnika w przeszłości, ale również o subiektywne odczucia osób pracujących w oparciu o wspomniane dane czy wykorzystujących je do mniej lub bardziej subiektywnej oceny swojego lub czyjegoś stanu bezpieczeństwa. Subiektywizm ten wpływa na względność ocen jednostki czy grup jednostek skupionych w organizacji. Jednym z elementów, który ma istotny wpływ na te oceny, jest ilość i jakość posiadanych informacji oraz zaufanie do źródła tych informacji. Ponadto, ważna jest też wiedza i ukształtowana w toku rozwoju jednostki osobowość czy kultura organizacji. Stąd też, bezpieczeństwo można określić jako stan, w którym jednostka lub organizacja dysponuje wystarczającą ilością informacji o oto-

¹⁷ Z. Bauman, *Globalizacja*, Warszawa 2000, PIW, s. 80.

¹⁸ R. Kuźniar, *Polityka i...*, s. 227.

czeniu, by móc podejmować decyzje w stosunku do dalszych działań, które nie będą skutkowały potencjalnymi lub realnymi stratami we wszelkich zasobach w przyszłości i pozwolą na ochronę istotnych wartości i zachowanie poczucia braku zagrożenia. Kluczowym elementem dla określenia stanu bezpieczeństwa jest tu informacja, gdyż na niej opiera się mniej lub bardziej subiektywne odczucie własnego stanu przez jednostki, czy ocena własnego stanu przez organizacje w różnych aspektach, także w aspekcie interesów ekonomicznych. W przypadku danych i informacji w organizacjach tworzy się złożone systemy wielopoziomowych, hierarchicznych, przenikających się wzajemnie zależności uwzględniających dziesięć podstawowych aspektów bezpieczeństwa informacji, takich jak świadomość, dostęp, identyfikacja, uwierzytelnienie, autoryzacja (uprawnienia), dostępność, dokładność, poufność, rozliczalność i administracja¹⁹. To wszystko determinuje niejednokrotnie niezrozumiałą dla jednostki i całej społeczności złożoność takich systemów, skutkiem czego, bez względu na formę i zakres stosowanych zabezpieczeń, istotny dla niej jest tylko aspekt stałej funkcjonalności danego systemu. To wystarcza do subiektywnego odczuwania stanu braku potencjalnych zagrożeń dla podstawowych wartości, a co za tym idzie – postrzegania własnego stanu jako bezpiecznego w kształtowanym przez systemy otoczeniu. Rolą państwa staje się więc modelowanie i utrzymywanie w ciągłej sprawności systemu relacji gospodarczych dla podmiotów kontrolowanych przez państwo i działających na jego terytorium, jak również innych podmiotów funkcjonujących na szeroko pojętym rynku globalnym. Przykładowo, dla zasobów materialnych może to być system określanych i sankcjonowanych prawnie zasad przyporządkowania konkretnego dobra do określonej osoby lub grupy osób. Dla źródeł energii to stworzenie mniej lub bardziej rozbudowanego systemu zależności formalno-prawno-gospodarczych, które minimalizują możliwość przerwania istotnych dla funkcjonowania wielu wspomagających życie codzienne systemów dostaw paliw i energii. Syntetycznie ujął to R. Kuźniar, pisząc: *Problematyka bezpieczeństwa ekonomicznego objęła przede wszystkim zagadnienia ze sfery makroekonomii, począwszy od struktury gospodarki, jej technologicznej nowoczesności, stanu finansów państwa (nadmierne zadłużenie), zakresu współzależności i stopnia uzależnienia od wymiany z określonymi partnerami czy w określonych grupach towarowych (zwłaszcza surowców energetycznych), a zatem podatności na zewnętrzne naciski lub nagłe przerwy w dostawach*²⁰. Wspomniane bezpieczeństwo ekonomiczne odnosi się do zagrożeń dla dobrobytu, swobodnego dostępu do rynków, środków finansowych i zasobów naturalnych, które gwarantują stały rozwój państwa i utrzymanie jego pozycji. Bezpieczeństwo ekonomiczne jest także związane z utrzymaniem niezależnych zdolności produkcyjnych na potrzeby militarne²¹. Bezpieczeństwo militarne odnosi się do zagrożeń dotyczących przetrwania państwa. Przedmiotem zainteresowania są potencjały obronne i ofensywne oraz postrzeganie intencji poszczególnych państw²². Jednakże pojawienie się kolejnego obszaru bezpieczeństwa w ramach postępującej jego kategoryzacji – bezpieczeństwa przemysłowego – wskazuje na sygnalizowane już przesuwanie się bieżących zagrożeń na sferę gospodarczą. Bezpieczeństwo to możemy określić jako zespół skoordynowanych działań mających na celu zapewnienie ochrony wszelkich danych i informacji uznanych za wymagające ochrony przed nieuprawnionym ujawnieniem, a udo-

¹⁹ D.L. Papkin, *Bezpieczeństwo informacji*, Warszawa 2002, WNT, s. 116.

²⁰ R. Kuźniar, *Polityka i...*, s. 242.

²¹ *Bezpieczeństwo Międzynarodowe – Teoria i...*, red. nauk. K. Żukrowska, M. Gąciak, s. 74.

²² Tamże.

stępnianych różnym organizacjom działającym w szeroko pojętej sferze gospodarczej w związku z wykonywanymi przez nie zadaniami. Działania takie we wszystkich przypadkach skutkują zbudowaniem dedykowanego wielopoziomowego systemu ochrony w oparciu o subiektywną ocenę potencjalnych zagrożeń dla każdego z poziomów. Oceną tą z kolei zależy od posiadanych informacji o otoczeniu i wcześniejszych doświadczeń ludzi pracujących w konkretnej organizacji. Takie postępowanie wpisuje się w prowadzoną już od pewnego czasu strategię działania przedsiębiorstw zarówno globalnych, jak i wielonarodowych czy międzynarodowych. W przypadku takiej organizacji jak państwo można przyjąć, że podobnie jak w sferze ekonomii, informacja będzie kluczowym elementem łączącym bezpieczeństwo i interesy ekonomiczne. Konstatacja ta znajduje swoje potwierdzenie w określeniu informacji z punktu widzenia psychologii jako fundamentalnej właściwości stanów i procesów fizycznych, biologicznych, psychologicznych oraz społecznych²³. W znaczący sposób wpływa ona na subiektywne odczuwanie potencjalnych zagrożeń dla uznanych za istotne wartości i pośrednio oddziałuje na obiektywne postrzeganie bezpieczeństwa. Dlatego też konieczne wydaje się traktowanie bezpieczeństwa jako wielowymiarowej kategorii i rozważanie go w więcej niż jednym układzie odniesienia.

Podobnie interesy ekonomiczne są kategorią wielowymiarową i nie powinno się ich rozpatrywać bez powiązania z wąsko lub szeroko zdefiniowaną kategorią bezpieczeństwa. Ich realizacja jest ściśle związana z różnorodnymi systemami gospodarczymi pozwalającymi określonej społeczności na wytwarzanie określonych dóbr i dostarczanie oczekiwanych przez swoich członków usług. W przypadku państwa będzie się to wyrażać poprzez tworzenie systemów wzajemnych zależności w obrębie społeczeństw dających jednostkom subiektywne poczucie minimalizowania możliwych do wystąpienia w krótkim i długim okresie zagrożeń, jak również uczestnictwo we wspólnotach bezpieczeństwa. Patrząc na te systemy przez pryzmat definicji bezpieczeństwa Wolfersa można przyjąć, że ich sprawne funkcjonowanie w odbiorze jednostkowym, a niejednokrotnie i w ocenie grupowej, pozwala na uzyskanie pewności posiadania i swobód rozwojowych, co z kolei daje podstawy do określenia takiego stanu jako obiektywnego bezpieczeństwa.

Podsumowanie

Bezpieczeństwo państwa w okresie postępującej globalizacji i kształtowania nowego ładu międzynarodowego po upadku żelaznej kurtyny wydaje się być nierozdzielnie związane z jego interesami ekonomicznymi, gdyż w sytuacji przesunięcia rywalizacji pomiędzy państwami na płaszczyznę ekonomiczną możliwość zachowania pełnej podmiotowości w globalnej grze interesów zapewnić może przede wszystkim potencjał gospodarczy. Dodatkową korzyść w takich warunkach przynosi kształtowanie relacji gospodarczych z innymi państwami w taki sposób, by koszty zerwania tych relacji były znacząco większe od potencjalnych zysków w aspekcie tak krótko-, jak i długofalowym. Nie jest wykluczone, że w momencie swojej, jak to trafnie ujął R. Kuźniar, dezagregacji państwa²⁴ ochrona interesów ekonomicznych stanie się spo-

²³ B. Stefanowicz, *Informacja*, Warszawa 2004, Oficyna Wydawnicza SGH, s. 14.

²⁴ R. Kuźniar, *Polityka i...*, s. 267.

iwem łączącym poszczególne segmenty zagregowanego podmiotu. Wspólne działania w obszarze bezpieczeństwa mogą stać się celem członków danej społeczności i pozwolić na utrzymanie wewnętrznej spójności dzięki powiązaniu tej aktywności z grupowymi interesami ekonomicznymi.

Odrębną kwestią jest określenie uznanych w sensie subiektywnym wartości, a więc tych, co do których istnieje obawa, że zostaną podważone. Będzie to w znacznym stopniu wpływało na postrzeganie bezpieczeństwa. Do odczuwania stanu bezpieczeństwa wystarczające wydaje się być sprawne funkcjonowanie złożonych systemów, budowanych i zarządzanych w oparciu o potencjał ekonomiczny państwa funkcjonującego bardziej na zasadach współczesnej organizacji z obszaru gospodarki niż przypisanego do konkretnego terytorium „związku panowania”. Można je zagwarantować dzięki sile. Siła ta oparta jest w okresie względnego pokoju w skali międzynarodowej na potencjale gospodarczym i możliwości realizacji interesów ekonomicznych. Z kolei możliwość ta w znacznej mierze uzależniona jest od posiadania informacji będącej jednym z kluczowych zasobów do realizacji różnorodnych interesów państwa u zarania społeczeństwa informacyjnego, w tym zapewnienia bezpieczeństwa jego obywatelom. Skuteczna realizacja interesów ekonomicznych powinna pozwolić na uzyskanie pewności posiadania i swobód rozwojowych, a co za tym idzie – stanu obiektywnego bezpieczeństwa państwa jako organizacji.

ABSTRACT

This article concerns the security Policy, especially the relations between economy and politics. It brings up some arguments in the widespread discussion about the interaction between political strength and wealthy economy. It underlines the importance of controlling of national and multinational businesses in the age of globalization. It also aims at bonds between economic interests and power of the state.